

Asia: VN/26860/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Tuomioistuimen määräämä pääsykielto

Kaupan liitto on ajanut yrityslähestymiskiellon säätämistä jo pitkään. Häiriö-, uhka- ja väkivaltatilanteet ovat kaupassa jopa kolminkertaistuneet vuodesta 2020. Tilanteet ovat paitsi merkittävästi lisääntyneet myös vakavoituneet viime aikoina huolestuttavalla tavalla. Poliisin tilastoissa on nähtävissä sama kehitys.

Nyt ehdotettu uusi laki tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta on tarpeellinen työkalu työ- ja asiakasturvallisuuden edistämiseksi. Lain myötä työnantajalla tulee olemaan paremmat mahdollisuudet työturvallisuuslain sille asettaman velvoitteen toteuttamiseen, kun se voi yrityksenä hakea lähestymiskieltoa työntekijän sijaan.

Tuomioistuimen määräämä pääsykielto kauppaan tulee olemaan merkittävä ennakoiva turvaamistoimi, ja kiellon rikkomisesta seuraavalla rangaistuksen uhalla tärkeä pelotevaikutus. Kiellon noudattaminen tulee olla henkilölle mieluisampaa kuin sen rikkomisesta seuraava rangaistus. Olemme jo aiemminkin tuoneet esiin myös sen seikan, että väkivalta, sen uhka ja erilainen henkilökuntaan kohdistuva häirintä on osassa tapauksista täysin rinnastettavissa luonteeltaan ja vaikutuksiltaan tilanteisiin, joita perinteisesti liitetään parisuhdetilanteisiin. Erityisesti tästä lähtökohdasta tarkasteltuna olemme tyytyväisiä siitä, että kiellon rikkomisen maksimirangaistus olisi sama kuin laissa lähestymiskiellosta.

Lain valmistelun yhteydessä käydyissä keskusteluissa tunnistettiin toki joitakin haasteita liittyen käytännön toimeenpanoon ja kiellon noudattamisen valvontaan erilaisissa toimintaympäristöissä, mutta pidämme perusteltuna, että uuden lain kirjoittamiseksi käytettävissä olevassa aikataulussa keskityttiin peruskysymyksiin.

On ymmärrettävää, ettei kaikkia soveltamiseen liittyviä kysymyksiä luonnollisestikaan voitu tunnistaa lainvalmistelun vaiheessa, saati ratkaista pykälätasolla, ja että tiettyjä rajoituksia on jouduttu tekemään. Hyvällä ohjeistuksella on mahdollista ohjata kauppoja hyödyntämään lainsäädännön mahdollistamia keinoja tarkoituksenmukaisesti, ”oikeaan aikaan oikeassa paikassa”.

On tärkeää saada Suomeen viimein samankaltainen laki, joka Ruotsissa on ollut voimassa jo useamman vuoden ja sielläkin käytännössä todettu tarpeelliseksi. On hyvä, että yhteiskunta antaa uuden lain myötä selvän viestin, että häiriökäyttäytyminen ei ole oikein ja sillä on seuraukset.

Haluamme tässä yhteydessä kiinnittää huomiota uuden lain vaatimien resurssien turvaamisen tärkeyteen erityisesti poliisille ja tuomioistuimelle. Tehokkaasti toimiva valvonta pienentää myös painetta kiellon rikkomisesta seuraaviin rikosilmoituksiin ja sitä kautta kaikkiin rikosprosessissa toimiviin kohdistuvaan työtaakkaan. Poliisille osoitettu rooli lain valvonnassa edellyttää ehdottomasti riittäviä resursseja. Tuomioistuimen määräämää pääsykieltoa vaativien tapausten luonne huomioiden on erittäin tärkeää huolehtia käräjäoikeuksien resursseista, jotta niillä on tosiasialliset mahdollisuudet käsitellä hakemukset nopeasti, ”asian edellyttämällä joutuisuudella”, kuten tavoite on ilmaistu kyseisessä pykälässä.

Paikan haltijan antama pääsykielto ja julkisrauhan rikkominen

Uskomme, että julkisrauhan rikkomista koskevan rangaistussäännöksen täsmentäminen samassa yhteydessä, kun ehdotetaan säädettäväksi laki tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta, osaltaan selventää ja lisää tietoisuutta yritysten käytettävissä olevista keinoista häiriökäyttäytymisen estämiseksi. Nimenomaan kaupan toimintaympäristössä itse annettu porttikielto ei ole kuitenkaan tähän mennessä toiminut kovin hyvin, mikä johtunee lähinnä toimintaympäristön erityisluonteesta.

Jälleen, hyvällä ohjeistamisella voidaan välttää sekaannus ja mahdollinen päällekkäisyys itse annetun ”porttikiellon” ja tuomioistuimen määräämään pääsykiellon välillä. Myös resurssien järkevän käytön kannalta selvän eron tekeminen on tarpeen, eikä ensin itse annettujen kieltojen pidä esimerkiksi muodostua oikeuskäytännössä kriteeriksi tuomioistuimen määräämälle pääsykiellolle.

Toimivaltuudet pääsykieltojen valvomiseksi

On hyvä, että ehdotuksessa on selvästi määritelty ja tarkennettu lain tasolla poliisin, vartijoiden ja järjestyksenvalvojen toimivaltuudet pääsykieltojen valvonnan käytännön toteuttamisessa, siinä laajuudessa kuin se tämän hankkeen puitteissa on vähimmillään tarpeen.

Henkilötietojen käsittely

On selvää, että kaikissa vaiheissa henkilötietojen käsittelyyn, niin tuomioistuimen määräämään pääsykieltoon johtavissa tapauksissa kuin itse annetun porttikiellon tapauksissa, on noudatettava

yleistä tietosuojalainsäädäntöä. Ohjeistuksella voidaan selkeyttää melko vaikeaselkoisia määräyksiä erityisesti näitä uusia säädöksiä silmällä pitäen, mutta yleisesti ottaen kaupoilla on jo muutenkin vakiintuneet tietosuojasäädösten mukaiset toimintatavat esimerkiksi henkilötietojen käsittelyyn ja rekisterinpitoon.

Muut mahdolliset huomiot esitysluonnoksesta

Kaupan liitto oli nimettynä jäsenenä lain valmistelua tukevassa seurantaryhmässä ja saimme siinä yhteydessä toimittaa valmistelua tukevia tietoja ja arvioita kaupan alalta häiriökäyttäjätymisilmiön luonteesta ja laajuudesta sekä kaupalle aiheutuvista kustannuksista. Toimittamiimme tietoja hyödynnettiin perustelumuiistiossa. Mielestämme perustelumuiistio on varsin seikkaperäisesti ja huolellisesti laadittu.

Mielestämme nyt ehdotettu lainsäädännön uudistus kattaa oleelliset seikat, jotka mahdollistavat kaupan työnantajalle nykyistä paremmat edellytykset puuttua työ- ja asiakasturvallisuutta horjuttaviin vakaviin häiriökäyttäjätymistilanteisiin. Täysin uudenlainen lainsäädäntö vaatii ohjeistusta, jotta soveltaminen lähtee sujuvasti ja tarkoituksenmukaisesti käyntiin. Toimialalla on jo aloitettu ohjeistuksen valmistelu yhteistyössä työntekijöiden edustajien kanssa. Tavoittemme on, että toimialan ohjeistus tulee olemaan linjassa tulevien viranomaisohjeiden kanssa ja ottaa huomioon muun asiaan liittyvän lainsäädännön sekä tuomioistuinprosessit. Tavoite on yhteinen – parantaa turvallisuutta kaupassa mahdollisimman resurssiviisaalla tavalla.

Pidämme tärkeänä, että uuden lain soveltamisen alettua sen toimivuutta seurataan alusta asti aktiivisesti ja käytännön kokemusten perusteella tunnistetaan mahdollisia kehitystarpeita tulevaisuudessa. Kaupan liitto tulee omalta osaltaan keräämään kokemuksia lain soveltamisesta ja raportoimaan niistä. Juuri nyt on tärkeää saada laki ripeästi voimaan.

Kiitämme lain valmistelijoita asiantuntevasta lakipaketin valmistelutyöstä sekä avoimesta ja rakentavasta keskusteluilmapiiiristä seurantaryhmän työskentelyssä.

Kuljukka-Rabb Terhi
Kaupan liitto ry